

อัญชัน

ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Clitoria ternatea</i> Linn.
ชื่อภาษาอังกฤษ	: Butterfly Pea , Blue Pea
ชื่ออื่นๆ	: แดงจัน (เชียงใหม่) เอื้องจัน อังจัน
วงศ์	: LEGUMINOSAE

ลักษณะพืช

ไม้ล้มลุก เถาเลื้อย เถากลมเล็กเรียวยาว ใบประกอบ 3-9 ใบ ใบย่อยรูปไข่ ผิวเรียบบาง ดอกเดี่ยว มีทั้งชนิดมีกลีบดอกชั้นเดียวและกลีบดอกซ้อน กลีบดอกมีชนิดสีขาว สีฟ้าและสีม่วงแดง กลีบดอกรูปดอกถั่ว ผลเป็นฝักยาวเหมือนถั่วฝักถั่วเขียว แตกเป็น 2 ฝา เมล็ดรูปไต จำนวน 6-10 เมล็ด อัญชัน เป็นพืชที่พบทั่วไปในเขตร้อน ตามแนวชายป่า ป่าละเมาะและที่รกร้างทั่วไป

การปลูกและขยายพันธุ์

อัญชัน มีการปลูกทั่วไป นิยมปลูกเป็นพืชหลังบ้าน ริมรั้ว หรือ ซุ้มไม้ การปลูกขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ต้นพันธุ์มีการจำหน่ายเป็นไม้ประดับ เมล็ดอัญชันงอกง่าย ชอบสภาพพื้นที่ค่อนข้างแห้ง ดินร่วนปนทราย ค่อนข้างร่วนซุย แต่มีการระบายน้ำดี แสงแดดปานกลางแต่ไม่จัดมาก ซึ่งช่วยให้ออกดอกตลอดปี ต้องการน้ำปานกลางไม่แฉะจนชุ่ม การปลูกควรทำค้างหรือซุ้มเลื้อยให้ การเก็บเกี่ยวและทำแห้งดอกอัญชัน ควรเก็บเกี่ยวในช่วงเวลาเช้า เก็บเกี่ยวปราศจากน้ำให้ ข้ำ การทำให้แห้ง โดยตากเกลี่ยบางๆ ไม่ตากแดดโดยตรง ใช้ผ้าขาวบางคลุมหรือใช้วิธีฝังลม

การใช้ประโยชน์

ประโยชน์ทางยา

เมล็ด : รสมัน ระบายท้อง

ราก : รสขมเย็น ขับปัสสาวะ ระบายท้อง ผนหยดตาแก้ตาเจ็บ ตาฟาง ทำให้ตาสว่าง ทำยาสีฟัน ทำให้ฟันทน แก้ปวดฟัน ส่วนใหญ่มักใช้ชนิดคอกสีขาว

- ยาพื้นบ้านอีสาน ใช้รากฝนกับรากสะอึกและน้ำข้าวข้าว กินหรือทาแก้งูสวัด
- ตำรายาไทย ใช้รากปรุงเป็นกินและยาพอกถอนพิษสุนัขบ้า

ดอก : โบราณใช้อัญชันในการปลูกผมและแก้เด็กอ่อน หยุดการร่วงของหนังศีรษะอ่อนแอ ย้อมผมหงอกให้เป็นสีดำ

วิธีต้ม อัญชันอบแห้ง 20 กรัม เติมน้ำสะอาด 500 ซีซี ต้มตั้งแต่น้ำเย็นจนเดือดต่ออีก 2 นาที ยกลง ปล่อยให้เย็น คั้นเอาเฉพาะน้ำอัญชัน กรองเก็บใส่ขวด เก็บไว้ในตู้เย็น 5-10° C

วิธีใช้ สระผมด้วยแชมพูอ่อนหรือสบู่อ่อนๆ ล้างออกให้สะอาด ซับผมพอหมาดแล้วนวดน้ำอัญชันพอโชก ทิ้งไว้ 5 นาที ล้างออกแล้วเช็ดให้แห้ง

การใช้ประโยชน์ทางอาหาร

- ยอดอ่อนรับประทานเป็นผักสด หรือ ลวกจิ้มน้ำพริก
- น้ำดอกอัญชันดื่มแก้กระหาย โดยต้มน้ำให้เดือด ใส่ดอกอัญชันสดหรือแห้งก็ได้ ต้มต่อ 5 นาที จะได้น้ำอัญชันสีน้ำเงินใส
- นำไปใช้แต่งสีอาหารต่างๆ เช่น ขนมขอม่วง ขนมจีบหนู ขนมเล็บมือนาง เป็นต้น

การใช้ประโยชน์อื่นๆ

อัญชันใช้เป็นปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดิน โดยใช้เมล็ดหว่าน 3 กิโลกรัมต่อไร่ และยังเป็นแหล่งอาหารสัตว์ตามธรรมชาติ สำหรับทะเล่ิมของโค-กระบือ ปลูกเป็นพืชเดี่ยว ตัดต้นสดสำหรับเลี้ยงสัตว์หรือทำแห้งเป็นอาหารหยาบเลี้ยงสัตว์

สารสำคัญ

ดอกอัญชันมีสารแอนโทไซยานิน ซึ่งเป็นสารสีม่วง มีคุณสมบัติเพิ่มการไหลเวียนของเลือด ในหลอดเลือดเล็กๆ เช่น หลอดเลือดส่วนปลาย ทำให้เลือดไปเลี้ยงรากผมมากขึ้น ทำให้กลไกที่ทำงานเกี่ยวกับมองเห็นแข็งแรงขึ้น เพราะมีหลอดเลือดมาเลี้ยงมากขึ้น

การตลาด

- ราคาดอกอัญชันแห้ง ที่มีคุณภาพดี ราคา กิโลกรัมละ 250 บาท
- ผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายในท้องตลาด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แชมพูและครีมนวดผม ทั้งในระดับชุมชนและอุตสาหกรรมเครื่องสำอางค์ ผลิตภัณฑ์น้ำดอกอัญชัน เช่น น้ำดอกอัญชันโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์